

Janez Juhant. *From Ethical Person to Dialogical Society: Challenges of Global Society*. Zürich, Münster: Lit, 2013. 195 str. ISBN: 978-3-643-90415-7.

Konec leta 2013 je pri založbi LIT v angleškem jeziku izšla nova knjiga prof. dr. Janeza Juhanta: *Od etične osebe k dialoški družbi: izzivi globalne družbe*, katere del je plod raziskovalnega projekta Dialog v globalni večkulturni družbi. Kakor je razvidno že iz samega naslova, se avtor posveča aktualnim vprašanjem in problemom, ki se kažejo v sodobni družbi, pa tudi v religiji (predvsem v katoliški Cerkvi) in v politiki.

Devet poglavij, ki sestavljajo knjigo, je medsebojno tesno povezanih, njihov skupni poudarek in s tem tudi osrednja tematika dela pa je edinstveni pomen dialoga za življenje in za preživetje človeške osebe. Prvo in obenem uvodno poglavje je namenjeno obravnavi postmodernih možnosti osebe in krščanstva; v njem Juhant ugotavlja, da je krščanstvo po eni strani omogočilo razvoj nekaterih zahtev postmoderne časa, kakor so skrb za posameznika, solidarnost in dialog; po drugi strani pa se bo morala katoliška Cerkev precej prilagoditi sodobnemu času in prevzeti pobudo v procesih postmoderne, če bo želela ohraniti oziroma ponovno pridobiti pomembno vlogo pri oblikovanju sveta. Obenem je pomembno, da Cerkev ne poskuša tekmovali z znanostjo, ki vedno bolj uveljavlja svoj navidezno objektivni pristop, temveč razvije drugačen način mišljenja. Avtor navaja Giannija Vattima in njegovo pojmovanje »šibkega mišljenja«, ki v nasprotju s to-

talnim mišljenjem (to je past za znanosti, še bolj pa za totalitarne ideologije) upošteva, da je oseba, ki razmišlja, resda sposobna obvladovanja svojega položaja, vendar je obenem nasičena z odvisnostjo, z zmotljivostjo, z omejenostjo in s časovnostjo.

V drugem poglavju je prikazan razvoj pojmovanja etike in človeka skozi čas. Čeprav obravnava vključni tudi starogrško misel, se vendarle osredotoča na moderno in na postmoderno etiko in v sklepu poudari pomen tiste veje postmoderne mišljenja, ki uveljavlja etiko avtonomne osebe, to je osebe, ne-recipročno in brezpogojno odgovorne do Drugega. Dialog sodi med opredeljujoče zmožnosti takšnega avtonomnega posameznika, tako da zadevajo naslednja poglavja – tretje, četrto in peto poglavje – prav njega. Čeprav se zdi, da je za dialog v svetu vedno manj pripravljeno, je ta dialog nujnost tako za človeka kakor za človečnost. Dialoškost je potrebna tako v širšem družbenem kontekstu, kakor so medcivilizacijski trki, kakor na zasebnem nivoju, na primer znotraj družine. Nekateri znanstveniki celo dokazujejo, da je človek že v svoji genski zasnovi usmerjen k sodelovanju (in ne k tekmovalnosti in sebičnosti, kakor sta menila Darwin in Dawkins). Dialoške odnose je treba vzpostavljati in ohranjati tudi med različnimi religijami ter med religijo, filozofijo in znanostjo. Med temi tremi je možno vzpostaviti konstruktivne odnose le, če je vsaka od njih pripravljena priznati, prepoznati in sprejeti simbolni jezik preostalih dveh in pa temeljno odvisnost in nepopolnost svojega lastnega jezika.

Celotno šesto poglavje obravnava razmerje med dialogom in telesnim poželenjem, ki je mnogokrat ovira za sodelovanje. Avtor se sklicuje na Renéja Girarda in na njegovo mimetično teorijo, ki opozarja na to, da si ljudje želimo prav tistih stvari, ki jih imajo ali želijo naši bližnji. Stopnjevanje medsebojnega tekmovalstva sproža mimetično krizo, v kateri je za ponovno vzpostavitev reda treba žrtvovati grešnega kozla. Najpogosteje je grešni kozel, ki ni krivec, ampak žrtev, eden od pripadnikov šibkejših: otrok, ženska, tujec, manjšina ... Juhant opozarja, da je telesnost, žal, mnogokrat izvor nasilja, izpostavlja težki položaj žensk v kriznih situacijah, kakor so na primer vojne, in opozarja na problem seksualnosti v katoliški Cerkvi.

Vprašanje, ali so žrtve potrebne za preživetje človeštva, je osrednja tema sedmega poglavja. Nasilje sistemov nad posamezniki in nad skupinami ljudi je navzoče skozi celotno zgodovino človeštva, v moderni dobi pa je tehnologija tako napredovala, da so sistemi v odsotnosti demokratične kulture in pripravljenosti za dialog pridobili možnost za večje in bolj uničujoče nasilje kakor v preteklih obdobjih. Upad moči religije je sovpadel z razvojem raznih ideologij, nacionalizmov, totalitarizmov in z večanjem politične moči. Rodile so se raznolike oblike partikularne morale, ki so se jale sovraštvo do posameznih skupin ljudi in jih – v končni fazi – tudi poskušale iztrebiti. Poglavje prikazuje omenjene procese ter vlogo in položaj žrtev v njih. Posebna pozornost je namenjena slovenskemu zgledu ravnanja z žrtvami v komunističnem režimu.

V osmem poglavju avtor raziskuje dve skrajni obliki nasilja in skrajni izključitvi Drugega/Drugih – samomor in ge-

nocid – in razmere, ki v ti dve skrajnosti vodijo. Zopet se ukvarja predvsem z obdobjem moderne in s postmoderno ter z miti, ki v tem času nastajajo. Zadnje poglavje obravnava politični zločin in resnico osebe, ki jo (nedemokratični) politični režimi v svojem prizadevanju po absolutnosti, totalnosti poskušajo izbrisati.

Zadnjemu poglavju sledi še priloga, v kateri profesor Juhant na kratko oriše položaj slovenske teologije. Ta prikaz je koristen in poučen predvsem za neslovenske bralce, katerim je knjiga v angleščini prvotno tudi namenjena, vendar je zagotovo dobrodošel vir podatkov tudi za slovenske bralce, ki obvladajo angleški jezik. Vsebuje namreč temeljna dejstva o Sloveniji, o položaju katoliške Cerkve, o položaju in o zgodovini Teološke fakultete in o poučevanja teologije, oriše vlogo Teološke fakultete v slovenski družbi, recepcijo drugega vatičanskega koncila, probleme Cerkve v obdobju komunizma in tranzicije ter preteklo in aktualno delo slovenskih teologov.

Številni poudarki so skupni več poglavjem in celotnemu delu, poleg pomena dialoga avtor predvsem izpostavlja: človekovo potrebo po skupnosti in po bližnjih osebah, brez katerih nihče ne more preživeti kot oseba (zglede »volčjih« otrok, ki so odraščali povsem izolirano od ljudi); problem skrajnega kršenja človekovih pravic v totalitarnih sistemih; komunistično zaznamovanost slovenske zgodovine in sedanjosti ter slovenske pravne probleme; problematičnost in možnost omejevanja mimetičnih kriz in nasilja, ki iz njih izhaja; prizadevanja znanosti po absolutizaciji svojega lastnega pristopa in odkritij; pomen posameznika, njegove svobode in odgovornosti. Janez Juhant se v svojih

obravnavah človeka in družbe večkrat sklicuje na pomembne sodobne avtorje, kakor so Zygmunt Bauman, René Girard, Hans Küng, Emmanuel Levinas, Alasdair MacIntyre, Paul Ricoeur, Charles Taylor, Joachim Bauer in drugi.

Iz knjige *Od etične osebe k dialoški družbi* je mogoče razbrati avtorjevo prizadevanje za uveljavitev dialoga in za

omejevanje nasilja na vseh področjih. Poleg tega je njegovo delo prispevek k celostnemu razumevanju človeka, družbe in religije, to pa ima v sodobnem času, ko so na mnogih področjih uveljavljene težnje po omejevanju človeka na eno samo dimenzijo, velik pomen in težo.

Ana Martinjak Ratej

Frank J. Coppa. *The Life and Pontificate of Pope Pius XII: Between History and Controversy*. Washington: The Catholic University of America Press, 2013. 306 str. ISBN: 978-0-8132-2016-1.

Knjigo Franka J. Coppa, učitelja cerkvene zgodovine na Katoliški univerzi v Washingtonu, bi lahko ocenili kot povzetek zelo intenzivnega preučevanja življenja in dela papeža Pija XII., katerega smo bili priče v zadnjih petih letih, potem ko je petdesetletnica (2008) njegove smrti prinesla nov val polemičnih in nasprotujočih si objav. Pri tem sta bila v veliki meri pomembna le obravnavanje delovanja papeža Pacellija med drugo svetovno vojno in odnos do vprašanj, ki jih je sprožil vzpon nacizma. Avtorji so se razdelili v dve skupini: bolj glasna je ponavljala trditve iz začetka šestdesetih let preteklega stoletja, ko so med procesom proti nacističnemu zločincu Adolfu Eichmannu prišle na dan vse grozovitosti nacističnega režima in je negativne glasove o papežu leta 1963 spodbudil še Rolf Hochhuth s svojim naročenim dramskim delom *Der Stellvertreter*; druga skupina se je skušala uveljaviti z argumenti v prid papežu in nje-

govemu delu v času nacizma, torej z ocenami, ki so o njegovem delu prevladovala za njegovega življenja in ob smrti. Drugi skupini je bila v močno oporo ustanova *Pave the Way*, ameriška judovska organizacija, ki si je zadala nalogo, da zbere in objavi čimveč dokumentov, s katerimi bi osvetlili življenje in delo papeža Pija XII.

Ob mnogih vprašanjih, ki so pretresla Evropo in velik del sveta v 20. stoletju – to je v času delovanja Eugenia Pacellija –, s katerimi se je moral ta papež soočiti, je postal najbolj sporni papež tega stoletja, in čeprav so čas njegovega papeževanja že mnogi preučevali, ostaja vse do najnovejših dni najmanj razumljen. To gre pripisati predvsem težkim problemom, s katerimi se je moral spopasti, vključno z drugo svetovno vojno, z nacističnim genocidom nad Judi, s političnim propadom Evrope, s pohodom komunizma, s hladno vojno, z grožnjo uničenja zaradi atomske oborožitve. Vrednotenje njegovih odgovorov na težke probleme se je močno razlikovalo. Coppa je v svojem delu zbral veliko število pričevanj in zapisov, ki so nastali za papeževanja življenja, ob njegovi smrti in neposredno po njej. Tako v krščanskih kakor v judovskih krogih so v tem